

RIGHTS OF REFUGEE CHILDREN IN PROCESS FOR THE ASSESSMENT OF THE PROTECTION REQUEST

Veselina N. Ilieva

ABSTRACT: A guiding and binding principle for any decision of the administrative authority on children should be the assessment of the best interests of the child as a guiding and binding principle. In Bulgarian legislation this principle is known as the principle of best interest of the child. Some of the basic procedural rights of children seeking protection are: 1. Right of temporary residence in the territory during the proceedings; 2. Legal safeguards against detention; 3. Special rules for the assessment of the application for protection; 4. Establishment of age for unaccompanied children; 5. Right to assistance from other persons in the proceedings.

KEY WORDS: best interest, procedural rights, temporary residence, assessment of the application for protection

Изследването е финансирано по проект № РД-08-129/07.02.2018 г. от параграф на фонд „Научни изследвания“ на ШУ „Епископ Константин Преславски“.

Висшите интереси на детето са първостепенно съображение във всички действия, отнасящи се до децата независимо дали са предприети от обществени или частни институции за социално подпомагане, от съдилищата, административните или законодателните органи.

Държавите - страни по Конвенцията на ООН за правата на детето, вземат необходимите мерки да осигурят дете, което иска да получи статут на бежанец или което се счита за бежанец в съответствие с приложимото международно или вътрешно право и процедури, независимо дали е придружено или не е придружено от неговите родители или от което и да е друго лице, да получи подходяща защита и хуманитарна помощ в ползването на съответните права, изложени в тази Конвенция и в другите международни документи за правата на човека или по хуманитарни въпроси, по които посочените държави са страни. За тази цел държавите – страни по Конвенцията, подкрепят, когато смятат за необходимо, усилията на Организацията на обединените нации и на други компетентни междуправителствени организации или неправителствени организации, сътруднически с Организацията на обединените нации, да защитават и подпомагат това дете и да издирят родителите или други членове на семейството на всяко дете бежанец с цел да получат информация, необходима за събирането му с членовете на неговото семейство.

За да се осигури пълното зачитане на принципа на целостта на семейството и на принципа на висшия интерес на детето, съществуването на връзка на зависимост между кандидат и негово дете, брат и сестра или родител, основаваща се на бременност или майчинство на лицето кандидат, на здравословно състояние или напреднала възраст, следва да се превърне в задължителен критерий за компетентност. Когато кандидатът е непридружен ненавършил пълнолетие, присъствието на член на неговото семейство или негов роднина, който може да се грижи за него, на територията на друга държава членка, следва също така да се превърне в задължителен критерий за компетентност.

За да бъде улеснено определянето на държавата членка, която е компетентна за разглеждането на молбата за международна закрила, следва да се организира индивидуално интервю с кандидата. Още с подаването на молбата за международна закрила кандидатът следва да бъде информиран за прилагането на настоящия регламент и за възможността по време на интервюто за улесняване на процеса на определяне на компетентната държава членка за предоставяне на информация за присъствието на членове на семейството, роднини или други

близки в държавите членки, за да се улесни процесът на определяне на компетентната държава членка

Съгласно националната нормативна уредба, всеки чужденец може да поиска предоставяне на закрила в Република България [4, чл. 4, ал.1]. Това означава, че децата бежанци не са ограничени да заявят самостоятелно искане за закрила в България, ако имат различни причини от тези на своите родители, или независимо присъствие на родителите им в Република България, когато са непридружени деца.

Националното законодателство обаче не предвижда изрично случаите, когато молбата за закрила може да бъде самостоятелно от детето, когато молбата трябва да бъде подадена задължително от представител или от имиграционен орган, действащ в интерес на детето, така както изисква европейското законодателство [1, чл.7, §5].

Доколкото това съставлява действие, независимо от волята на детето, но в негов интерес, необходимо е в ЗУБ тази възможност да бъде уредена изрично в най-кратки срокове с оглед изпълнението на принципа за защита на най-добрия интерес на детето [3, ДР, §1, т.5], [2, чл. 23].

Производствата, в които се извърша оценка на молбата за закрила и се взема решение за предоставяне или отказ от статут в Република България, са уредени в ЗУБ. Видовете закрила, които РБ предоставя, са убежище, статут на бежанец, хуманитарен статут и временна закрила [4, чл. 1]. Органът, разполагащ с правомощието да даде убежище, е президентът на републиката [5, чл.98, т.10]. Видовете индивидуална закрила са бежански и хуманитарен статут [4, чл. 8, 9], а на групов признак с акт на Министерски съвет се предоставя временна закрила в случаите на масово навлизане на 500 или повече лица, пресекли границата в рамките на 24 часа [4, чл. 11]. На чужденците, признати за бежанци на територията на друга държава от ВКБООН по силата на неговия мандат, в РБ следва автоматично да се предоставя статут на бежанец [4, чл. 10].

От началото на производството до неговото приключване с влязло в сила решение, децата, търсещи закрила, разполагат с определен кръг от права, част от които са общи и осигуряват живота, прехраната и съществуването им (социални права), а друга част касаят правата им като заинтересована страна в административната и съдебната процедура по оценка на молбата им за закрила (процедурни права).

При достъпа и ползването на предвидените **социални права** в закона няма изрично ограничение досежно децата, търсещи закрила, следователно – по време на производството по оценка на молбата те разполагат без ограничения с пълния социален кръг от социални права, признати на пълнолетните, търсещи закрила.

Водещ и задължителен принцип при всяко едно решение на административния орган по отношение на децата следва да е преценката на **висшия интерес на детето** като водещ и задължителен принцип. В българското законодателство този принцип е познат като *принцип за най-добрия интерес* на детето. В тази връзка по отношение на придружените деца европейското законодателство въвежда като изискване при преценяването на висшия (най-добрия) интерес на детето да се обръща особено внимание на следните фактори:

- А) възможностите за събиране на членовете на семейството на едно място;
- Б) благосъстоянието и социалното развитие на ненавършилия пълнолетие, като се обръне особено внимание на неговата лична ситуация;
- В) съображенията за безопасност и сигурност, особено когато съществува риск ненавършилият пълнолетие да е жертва на трафик на хора;
- Г) мнението на ненавършилия пълнолетие в съответствие с неговата възраст и зрялост.

Някои от основните процедурни права на децата, търсещи закрила, са:

1. Право на временно пребиваване на територията по време на производството – децата, търсещи закрила имат право да останат на територията на РБ по време на производството.

Това право се реализира чрез издаването на регистрационна карта на всяко дете, търсещо закрила, в зависимост от неговата възраст – над 14 години при придружаване на деца и под 14 години при непридружаваните деца. Регистрационната карта не установява самоличността на детето, а единствено правен статус на лице, търсещо закрила и правото му да остане на територията на РБ до приключване на производството на оценка на молбата му за закрила [4, чл. 40, ал. 3].

Правото да остане на територията на РБ по време на производството означава, че независимо от липсата на документи за самоличност, визи или пребиваване никое дете не може да бъде връщано обратно в страната му на произход или местоживееене докато молбата му за закрила не бъде разгледана, не бъде взето решение по нея и решението не влезе в сила. От забраната за връщане (т. нар. принцип non-refoulement) следва и забраната за задържане на децата, търсеци закрила. Макар и такава забрана да не е изрично въведена в закона по отношение на всички деца – придружени и не придружени, тя се извежда по пътя на аналогията на законовите норми относно задържането, според които задържане може да има само с цел осигуряване на принудителното извеждане до границата на конкретното лице. Доколкото законът забранява връщането по време на процедурата по оценка на молбата [4, чл.67, ал. 1], следва че не може също така да се прилага и задържане, тъй като няма да има законово оправдана цел.

2. Правни гаранции против задържане – въпреки това практиката децата, търсеци закрила, масово са задържани в Специалните домове за временно настаняване на чужденци (СДВНЧ) към Дирекция „Миграция“ на МВР, независимо от подадената от тях молба за закрила пред граничните или имиграционните органи [4, чл.58, ал. 4] за периода до личната им регистрация от служител на ДАБ [4, чл.61, ал.2]. Понастоящем в националното законодателство няма разпоредби, които да позволяват задържане на деца, търсеци закрила след личната им регистрация в териториално поделение на ДАБ.

Задържането на деца дори за кратък период от време може да има пагубен ефект върху незрялата детска психика затова ограничаването на свободата на децата под каквато и да било форма като правило следва да бъде избягвано във всички възможни случаи. Европейското законодателство въвежда строги правила за задържането на ненавършили пълнолетие на деца по време на производството по оценка на молбата за закрила като посочва, че те могат да бъдат задържани единствено като крайна мярка и само след като се установи, че по-леки алтернативни принудителни мерки не могат да бъдат ефективно приложени. Задържането следва да е с възможно най-кратък срок и да се положат всички усилия за освобождаването на задържаните ненавършили пълнолетие и за настаняването им на подходящи за такива лица места [2, чл.11, §2].

Европейското законодателство въвежда като правило, че не придружените деца, търсеци закрила, се задържат само при изключителни обстоятелства като от страна на институциите се положат всички усилия за освобождаване на не придружените, ненавършили пълнолетие, възможно най-скоро. Не придружените деца никога не следва да се задържат в затвор. Доколкото е възможно те трябва да се настанява в институции, които разполагат с персонал и оборудване, съобразени с нуждите на тяхната възраст като се гарантира, че се настаняват отделно от пълнолетните лица [2, чл. 11, §3].

3. Особени правила за оценка на молбата за закрила – при провеждането на производството молбите за закрила на придружените деца обичайно не се разглеждат отделно от тези на техните родители или други пълнолетни лица, които отговарят за тях по силата на закона или обичая. Това е така, тъй като децата рядко имат бежанска история или причини за преследване, които да се различават от тези на техните родители или близки роднини. Ето защо, законът въвежда презумпция, че децата на признатите бежанци също се смятат за бежанци без да е необходимо по отношение на тях да се установява изрично лична история на преследване или заплахата против живота, личността или свободата им [4, чл.8, ал.9]. По същия начин законът урежда и статута на децата на чужденците с предоставен хуманитарен статут [4, чл.9, ал.6]. Единственото условие, което се поставя и в двата случая, е децата да не са встъпили в брак.

Молбите на не придружените деца обаче се разглеждат изцяло самостоятелно по очевидни причини и с оглед на това законодателството урежда, че те не следва да бъдат разглеждани и оценявани по съкратените процедури, а само и единствено с подробно изследване и установяване на всички детайли, факти и обстоятелства, касаещи тяхната молба. Поради това законът изключва разглеждането на молбата за закрила на не придружените малолетни и непълнолетни деца по реда на ускореното производство [4, чл.71, ал. 1].

4. Установяване на възраст при не придружени деца – тъй като не придружените деца ползват привилегии в производството по оценка на молбата се приема, че е възможно

пълнолетни лица да се представят за ненавършили пълнолетие с цел възползване от по-благоприятния режим на непридружените деца. обичайната липса на документи за самоличност способства за подобна злоупотреба с процедурата. *Експертизата по установяване на възрастта* е специална процедурна мярка, уредена в закона при съмнение в заявяваната от детето възраст. Съществуват различни методи и тестове за установяване на възрастта, но обичайно се извършват различни видове медицински прегледи, като измежду тях най-разпространени са способите на оценка на развитието на зъбния статус или оценка на развитието на ставните кости на китката на ръката. Медицинският преглед следва да се извърши при пълно зачитане на човешкото достойнство, като се избират най-малко инвазивните начини за преглед, и се провежда от квалифицирано медицинско лице, което дава възможност в най-голяма степен за надежден резултат. Детето трябва да бъде информирано на език, който разбира, за възможността да бъде подложено на медицински преглед за определяне на възрастта. Това включва информацията относно метода на преглед и възможните последици от резултата от медицинския преглед за разглеждане на молбата за международна закрила, включително последиците при отказ от страна на непридружения непълнолетен да премине такъв преглед, с каквато възможност разполага само, или при съдействие на неговия представител. Ако след медицинския преглед решаващият орган все още има съмнения относно възрастта на кандидата, се приема, че кандидатът е непълнолетен. Фактът, че непридружения непълнолетен е отказал да премине такъв преглед, не е пречка за решаващия орган да се произнесе по молбата за международна закрила, а решението за отхвърляне на молбата за международна закрила на непридружения непълнолетен, който е отказал да премине такъв медицински преглед, не може да се основава единствено на такъв отказ [4, чл. 61, ал. 3], [1, чл.25, §5].

5. Право на съдействие от други лица в производството – при провеждането на оценката на молбата за закрила на децата, както и възрастните имат право на преводач или тълковник, който да спомага за комуникацията им със служителите на ДАБ. Преводачите, респективно тълковниците имат за задача да подпомагат и комуникацията на децата с другите лица, участващи в производството като техни представители за защита на техния интерес под различно процесуално качество.

Такива представители обичайно се ангажират, когато децата са непридружени и тяхната защита не може да се осъществява от традиционните им законни представители – техните родители.

От направеното изложение в настоящата статия могат да бъдат експлицирани следните **обобщения и изводи:**

1. Правата на децата бежанци в производството по оценка на молбата за закрила кореспондират с изискванията на Конвенцията на ООН за правата на детето.
2. Държавите - страни по Конвенцията на ООН за правата на детето, вземат необходимите мерки да осигурят дете, което иска да получи статут на бежанец или което се счита за бежанец в съответствие с приложимото международно или вътрешно право и процедури, независимо дали е придружено или не е придружено от неговите родители или от което и да е друго лице, да получи подходяща защита и хуманитарна помощ в ползването на съответните права, изложени в тази Конвенция и в другите международни документи за правата на човека или по хуманитарни въпроси, по които посочените държави са страни.
3. Съгласно националната нормативна уредба, всеки чужденец може да поиска предоставяне на закрила в Република България. Това означава, че децата бежанци не са ограничени да заявят самостоятелно искане за закрила в България, ако имат различни причини от тези на своите родители, или независимо присъствие на родителите им в Република България, когато са непридружени деца.
4. От началото на производството до неговото приключване с влязло в сила решение, децата, търсещи закрила, разполагат с определен кръг от права, част от които са общи и осигуряват живота, прехраната и съществуването им (социални права), а друга част

- касят правата им като заинтересована страна в административната и съдебната процедури по оценка на молбата им за закрила (процедурни права).
5. Водещ и задължителен принцип при всяко едно решение на административния орган по отношение на децата следва да е преценката на висшия интерес на детето като водещ и задължителен принцип. В българското законодателство този принцип е познат като *принцип за най-добрия интерес* на детето.

References:

1. **Directive 2013/32/EU** of the European Parliament and of the Council on common procedures for granting and withdrawing international protection. Procedural Directive 26.06.2013
2. **Directive 2013/33/EU** of the European Parliament and of the Council laying down standards for the admission of applicants for international protection. Acceptance directive, from 26.06.2013
3. **Zakon za zakrila na deteto**, 2000 (Child Protection Act)
4. **Zakon za ubezhisteto I bezhantsite**, 2002 (Asylum and Refugees Act)
5. **Konstitutsiya na Republika Bulgaria**, 1991 (Constitution of the Republic of Bulgaria)

*PhD Veselina Ilieva
Department of Social pedagogy
Pedagogical faculty
Konstantin Preslavsky – University of Shumen
v.ilieva@shu.bg*